

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1 ดินและพืชที่ใช้ทดลอง

1.1 ดินทดลอง เลือกใช้ตัวอย่างดินจากดินดั้งเดิมที่ไม่มีการปนเปื้อนของโลหะหนักมาก่อน โดยเลือกดินที่มีเนื้อดินเป็นดินทราย ดินเหนียวและดินที่มีการปนเปื้อนของแคดเมียมจากพื้นที่จริง ดังนี้

1) ชุดดินท่าเรือ มีค่า C.E.C $24.63 \text{ cmole}_{(+)}/\text{kg}^{-1}$ (aquatic chromurators; very-fine, montmorillonite) ซึ่งเป็นดินเหนียว (soil 1) กิ่งอำเภอตงเจริญ จังหวัดพิจิตร

2) ชุดดินอุบล มีค่า C.E.C $1.8 \text{ cmole}_{(+)}/\text{kg}^{-1}$ (aquic quartzipsaments) ซึ่งเป็นดินทราย (soil 2) จากกิ่งอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร

3) กากแร่หลังบำบัด มีค่า C.E.C $4.3 \text{ cmole}_{(+)}/\text{kg}^{-1}$ เป็นดินที่มีการปนเปื้อนจากแหล่งอุตสาหกรรมจากโรงงานถลุงแร่สังกะสี บริษัท ผาแดงอินดัสทรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดตาก

1.2 พืช เลือกหญ้าแฝกที่มีประสิทธิภาพในการดูดซึมแคดเมียมในดินได้ดี และมีอยู่ในพื้นที่ จำนวน 5 สายพันธุ์ คือ

1) สายพันธุ์อินเดียพระราชทาน (*Vetiveria zizanioides* : India)

2) สายพันธุ์เลย (*Vetiveria nemoralis* : Loei)

3) สายพันธุ์ศรีลังกา (*Vetiveria zizanioides* : Sri Lanka)

4) สายพันธุ์นครสวรรค์ (*Vetiveria nemoralis* : Nakhonsawan)

5) สายพันธุ์ประจวบคีรีขันธ์ (*Vetiveria nemoralis* : Prajavbikiran)

1.3 การวางแผนการทดลอง

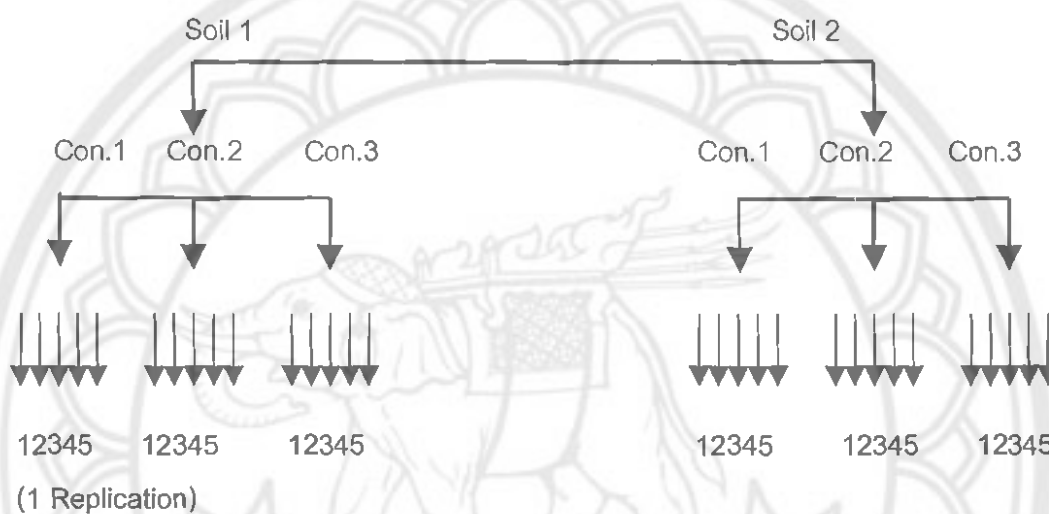
การใช้หญ้าแฝกบำบัดแคดเมียมที่มีความเข้มข้นต่างกัน 3 ระดับ ในดิน 2 ชุดดิน โดยใช้หญ้าแฝก 5 สายพันธุ์ ใช้การทดลองแบบ $2 \times 3 \times 5$ factorial ในแผนการทดลองแบบ CRD จำนวน 3 ซ้ำ ใช้กระถางทั้งหมด 90 กระถาง โดยปัจจัยต่างๆ ที่ใช้ในการทดลองมีดังนี้

ปัจจัยที่ 1 ดินที่มีค่าความจุในการแลกเปลี่ยนประจุบวกสูงและต่ำ 2 ชุดดิน คือ ชุดดินท่าเรือ มีเนื้อดินเป็นดินเหนียว ความจุในการแลกเปลี่ยนประจุบวกมีค่าสูง $24.63 \text{ cmole}_{(+)}/\text{kg}^{-1}$

และชุดดินอุบล มีเนื้อดินเป็นทราย ดินบนเป็นดินร่วนทราย ความจุในการแลกเปลี่ยนประจุบวก $1.8 \text{ cmole}_{(+)}/\text{kg}^{-1}$

ปัจจัยที่ 2 ความเข้มข้นของสารละลายแคดเมียม 3 ระดับ เตรียมจากสารละลาย Cadmium Chloride คือ 0, 10 และ 20 mg L^{-1}

ปัจจัยที่ 3 หญ้าแฝกที่ใช้บำบัดแคดเมียม 5 สายพันธุ์ คือ สายพันธุ์อินเดียนเดียพระราชทาน เลย ศรีลังกา นครสวรรค์ และประจวบคีรีขันธ์

ฝั่งงานทดลองการดูดซับแคดเมียมความเข้มข้น 3 ระดับ ปนเปื้อนในดิน 2 ชนิด
โดยการใช้หญ้าแฝก 5 สายพันธุ์

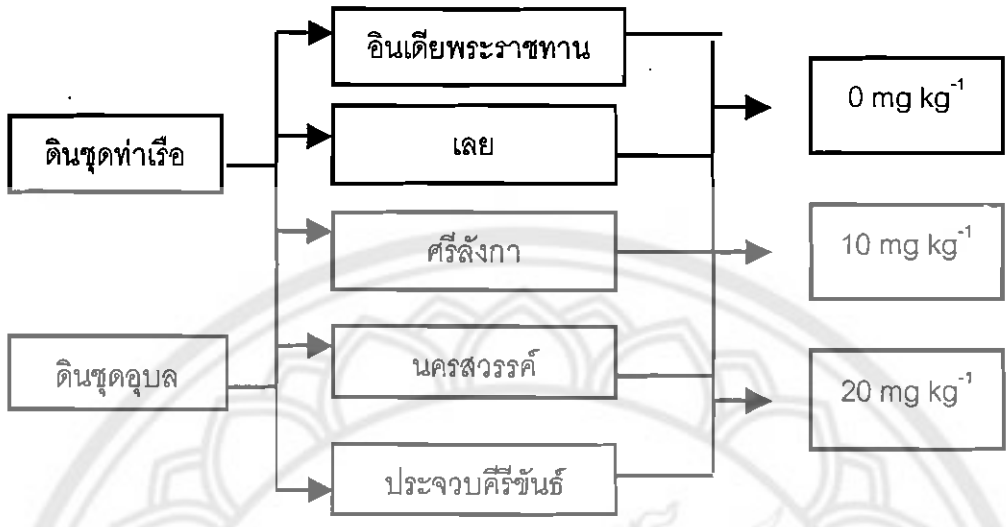
ป
5
592
-5
ศปจนก
2629

4840015

2 4 ส.ย. 2549

สำนักหอสมุด

ฝั่งงานทดลองการดูดซึมแคดเมียม 3 ความเข้มข้น ที่ปนเปื้อนใน 2 ชุดดิน โดยใช้หญ้าแฝก 5 สายพันธุ์

การเลือกหญ้าแฝกสายพันธุ์ที่ดูดซึมแคดเมียมได้ดีที่สุดมาทดสอบกับดินที่มีการปนเปื้อนจริง

2. การดำเนินการทดลอง

2.1 การเก็บตัวอย่างดิน

ทำการสุ่มเก็บตัวอย่างดินทั้ง 2 ชุดดินและดินปนเปื้อนจากโรงงานถลุงแร่สังกะสี โดยศึกษาจากแผนที่ชุดดินจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดพิจิตร ของกรมพัฒนาที่ดิน มาตรฐาน 1:50,000 หาพิกัดของชุดดินโดยใช้เครื่อง GPS (global positioning system) เปรียบเทียบพิกัดในแผนที่ชุดดิน แล้วทำการเก็บตัวอย่างดินแบบสุ่ม นำมาผึ่งให้แห้งในที่ร่ม เก็บเอาเศษหิน และสิ่งแปลกปลอมออก นำมาบดและร่อนดินผ่านตะแกรงขนาด 2 มิลลิเมตร นำมาวิเคราะห์สมบัติทางกายภาพและเคมีของดิน เช่น เนื้อดิน pH ความจุในการแลกเปลี่ยนประจุบวก อินทรีย์วัตถุและแคดเมียมในดินก่อนการทดลอง

2.2 การเตรียมตัวอย่างดินและการเตรียมต้นกล้าหญ้าแฝก

หลังจากเก็บดินทั้ง 2 ชุดแล้ว นำดินมาผึ่งให้แห้งในที่ร่ม เก็บเศษสิ่งปลอมปนออกให้หมด วัดค่า pH ในทุกชุดดินแล้วปรับค่าให้ได้ 7.0 โดยการหาปริมาณความต้องการปูนของดิน หลังจากนั้นชั่งดินใส่กระถาง ๆ ละ 8 กิโลกรัม รดน้ำแต่ละกระถางให้อยู่ในระดับไม่ต่ำกว่าความชื้นสนาม (field capacity) หลังจากนั้นย้ายกล้าหญ้าแฝกที่เพาะในถุงพลาสติกอายุ 30 วัน (ตัดรากยาว 5 เซนติเมตร สูง 20 เซนติเมตร) มาปลูกในกระถางทดลอง โดยปลูกหญ้าแฝกแต่ละสายพันธุ์ 4 ต้น/กระถาง สำหรับการทดสอบกับดินที่มีการปนเปื้อนจริงนั้นเลือกสายพันธุ์หญ้าแฝกที่ดูดซึมแคดเมียมได้ดีที่สุดมาปลูกในดินจากแร่กระถางละ 1 ต้น สำหรับปริมาณแคดเมียมที่พืชแต่ละชนิดดูดซึมแต่ละช่วงการเจริญเติบโต คำนวณโดยใช้ปริมาณแคดเมียมที่ลดลง / น้ำหนักแห้งพืชทดลอง จะได้ปริมาณที่ถูกดูดซึมต่อหนึ่งหน่วยพืชเท่ากันในทุกกระถาง

2.3 การเตรียมสารละลายแคดเมียม

2.3.1 เตรียม stock สารละลายแคดเมียม 1,000 มิลลิกรัมต่อลิตร

เตรียม stock 1,000 มิลลิกรัมต่อลิตร ในปริมาตร 1,000 มิลลิลิตร จาก $\text{CdCl}_2 \cdot 2.5\text{H}_2\text{O}$ ซึ่งมีมวลโมเลกุล เท่ากับ 228.35 โดยชั่งแคดเมียมคลอไรด์ จำนวน 2.0316 กรัม ใส่ในขวดวัดปริมาตร 1,000 มิลลิลิตร ซึ่งมีน้ำกลั่นปราศจากไอออน (diionized water) 500 มิลลิลิตร เขย่าให้ละลายจนหมดแล้วปรับปริมาตรให้ได้ 1,000 มิลลิลิตร

2.3.2 เตรียมสารละลายแคดเมียมที่ความเข้มข้น 10 และ 20 มิลลิกรัมต่อลิตร

ดูดสารละลายแคดเมียมจาก stock สารละลายแคดเมียม 1,000 มิลลิกรัมต่อลิตร มา 80 และ 160 มิลลิลิตร ใส่ในแต่ละกระถางที่มีดินอยู่ 8 กิโลกรัม หลังจากคลุกกับดินแล้ว (ใช้น้ำกลั่น diionized water) จะมีแคดเมียมในแต่ละกระถางเท่ากับ 10 และ 20 มิลลิกรัมต่อลิตร ส่วนความเข้มข้น 0 มิลลิกรัมต่อลิตร นั้นไม่ต้องเติมสารละลายแคดเมียม

2.4 ระหว่างทำการทดลอง

วิเคราะห์เพื่อหาแคดเมียมในดินทดลองทุกวันที่ 30 ของเดือน จนถึงช่วงอายุ 120 วันของการปลูกหญ้าแฝก ทำการเก็บตัวอย่างดินในกระถางที่ปลูกหญ้าแฝกสายพันธุ์ต่าง ๆ แบบสุ่มโดยใช้ส่วนเจาะดินลงไป 2 ระดับความลึก คือ 10 และ 20 เซนติเมตรของกระถาง ได้ตัวอย่างดินประมาณ 10 กรัม/ระดับความลึก (180 ตัวอย่างดินต่อการเก็บ 1 ครั้ง) นอกจากนี้ยังเก็บตัวอย่างรากและใบของหญ้าแฝกทุกๆ เดือนพร้อมกันไปด้วย (180 ตัวอย่างต่อการเก็บ 1 ครั้ง) นำตัวอย่างดินไปผึ่งให้แห้งในร่มก่อนนำมาร่อนด้วยตะแกรงขนาด 2 มิลลิเมตร แล้วนำไปทำการวิเคราะห์หาปริมาณแคดเมียมโดยใช้ Diethylene triamine penta acetic acid (DTPA) สกัดตามวิธีวิเคราะห์ดิน ของกรมวิชาการเกษตร 2536 ส่วนตัวอย่างรากและใบก็นำไปหาแคดเมียมพร้อมกันไปด้วย

2.5 การดูแลรักษา

เช่น การพ่นยาป้องกันศัตรูพืช การใส่ปุ๋ย การกำจัดวัชพืช จะปฏิบัติตามคำแนะนำ สำหรับการปลูกพืชโดยทั่วไป ส่วนการให้น้ำจะให้โดยรักษาระดับความชื้นไว้ที่ความจุความชื้น สนามทดลองการทดลอง

2.6 การเก็บข้อมูลพืชและวิเคราะห์ตัวอย่างพืช

การเจริญเติบโตของพืช วัดน้ำหนักแห้งใบต่อต้น น้ำหนักแห้งรากต่อต้นและความสูง โดยบันทึกข้อมูลทุกเดือนตลอดการทดลอง ส่วนการเก็บตัวอย่างรากและใบมาวิเคราะห์แคดเมียมมีรายละเอียดดังนี้

1. เก็บตัวอย่างใบ โดยเลือกเก็บจากทุกทิศรอบทรงพุ่ม เพื่อลดความแปรปรวนจากตำแหน่งของพืช และเก็บใบที่เพิ่งจะเจริญเติบโตเต็มที่ ไม่อ่อนหรือแก่จนเกินไป
2. เก็บตัวอย่างราก เลือกเก็บรากทั้งหมด ถ้ามีสารปนเปื้อนเกาะติดอยู่ ล้างออกให้สะอาดด้วยการจุ่มตัวอย่างลงในสารละลายกรดเกลือที่เจือจาง ความเข้มข้นประมาณ 0.1 นอร์มอล และล้างด้วยน้ำกลั่นอีก 2 ครั้ง ผึ่งให้แห้งในที่ร่มก่อนที่จะนำเข้าตู้อบ
3. บรรจุตัวอย่างพืชในถุงกระดาษ อบที่อุณหภูมิ 80 °C จนกระทั่งแห้งสนิท ใช้เวลาประมาณ 48 ถึง 72 ชั่วโมง นำออกจากตู้อบวางทิ้งไว้ให้เย็นที่อุณหภูมิห้อง ใช้เวลาประมาณ 30 ถึง 60 นาที เมื่อเย็นทำการชั่งน้ำหนักแห้งใบและราก

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ดิน

หลังจากเก็บตัวอย่างดินมาแล้วนำตัวอย่างดินไปวิเคราะห์หาแคดเมียม อ่านค่าโดยใช้เครื่อง Atomic Absorption Spectrophotometer (AAS) ของ GBC Avanta V.33 Flame System ใช้ความยาวคลื่น 228.8 นาโนเมตร ณ ห้องปฏิบัติการภาควิทยาศาสตร์พายัพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

3.1.1 การวิเคราะห์เนื้อดิน (soil texture)

วิเคราะห์กลุ่มขนาดอนุภาคดินโดยวิธี Hydrometer (Gee & Baudr, 1986) ใช้ hydrogen peroxide (H_2O_2) เป็นสารกำจัดอินทรีย์วัตถุ (รายละเอียดภาคผนวกหน้า 70)

3.1.2 การวัดความเป็นกรด – ด่างของดิน

วัดความเป็นกรด – ด่างของดิน โดยเครื่อง pH meter ยี่ห้อ Mettler Toledo รุ่น MPC 227 ของดิน ใช้อัตราส่วนดิน : น้ำกลั่น เท่ากับ 1:1 แล้ววัดด้วย Glass Electrode (Malean, 1982) (รายละเอียดภาคผนวกหน้า 78)

3.1.3 การวิเคราะห์อินทรีย์วัตถุในดิน

วิเคราะห์หาอินทรีย์วัตถุในดิน ตามวิธีของ Walkley and Black โดยใช้ $K_2Cr_2O_7$ - H_2SO_4 เป็นตัวย่อยสลายสารอินทรีย์คาร์บอนแล้วไตเตรตด้วย Fe_2SO_4 (Black, 1965) อินทรีย์วัตถุคำนวณโดยคูณร้อยละของอินทรีย์คาร์บอนด้วย 1.724 (รายละเอียดภาคผนวกหน้า 78)

3.1.4 การวิเคราะห์หาความจุในการแลกเปลี่ยนประจุบวกของดิน

วิเคราะห์หาความจุในการแลกเปลี่ยนประจุบวกโดยใช้ ammonium acetate เป็นตัวไล้ที่ประจุบวก (รายละเอียดภาคผนวกหน้า 80)

3.1.5 การวิเคราะห์หาแคดเมียมในดิน

วิเคราะห์หาแคดเมียมในดินโดยใช้ Diethylene Triamine Penta Acitic Acid (DTPA)เป็นตัวสกัด (Page, Miller & Keeney, 1982) (รายละเอียดภาคผนวกหน้า 84)
ผลของการวิเคราะห์ดินแสดงรายละเอียดดังตาราง 1

ตาราง 1 สมบัติทางกายภาพและเคมีของชุดดินท่าเรือ อุบลและดินกากแร่ที่ใช้ในการทดลอง

สมบัติของดิน	ชุดดินท่าเรือ	ชุดดินอุบล	ดินกากแร่หลังบำบัด
pH	6.23	5.36	7.8
Texture	clay	sand	silt loam
Sand (%)	10.3	81.4	40
Silt (%)	38.1	15.6	58
Clay (%)	51.6	3.0	2
Organic matter (%)	3.53	0.98	0.45
C.E.C (cmole ₍₊₎ kg ⁻¹)	24.6	1.8	1.3
Nitrogen (%)	0.18	0.03	0.01
Available P (mg kg ⁻¹)	7.66	5.75	36
Extractable K (mg kg ⁻¹)	110.27	13.02	65
Extractable Ca (mg kg ⁻¹)	1,107.35	108.79	2,148
Extractable Mg (mg kg ⁻¹)	44.81	8.82	300
Cd (mg kg ⁻¹)	ND	ND	152

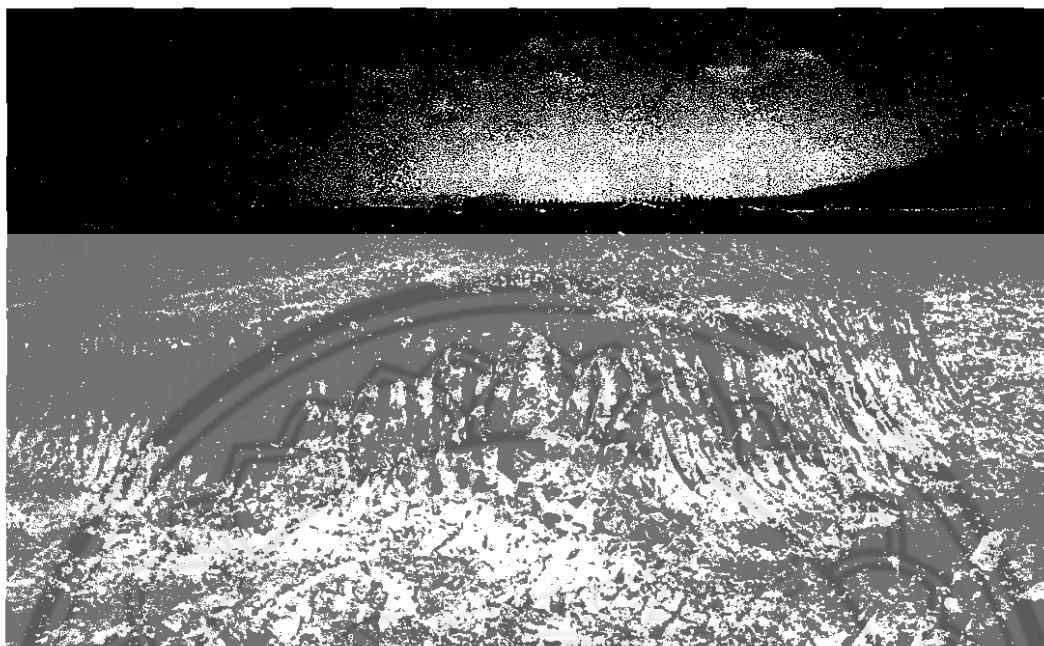
ND : ไม่สามารถตรวจวัดได้เนื่องจากมีปริมาณน้อยมาก

ชุดดินท่าเรือ (Tr : aquentic chromurators ; very – find, montmollionite) เป็นชุดดินที่มีเนื้อดินเป็นพวกดินเหนียว มีกลุ่มอนุภาคดินเหนียว 51.6 เปอร์เซ็นต์ ค่า pH 6.23 อินทรีย์วัตถุ 3.53 เปอร์เซ็นต์ ความจุในการแลกเปลี่ยนประจุบวก 24.6 cmole₍₊₎kg⁻¹

ชุดดินอุบล (Ub : aquic quartzipsaments) ลักษณะเนื้อดินเป็นทรายจัด ดินบนเป็นดินร่วนทราย (loamy sand) เป็นชุดดินที่มีเนื้อดินเป็นพวกดินทราย มีกลุ่มอนุภาคทราย 81.4 เปอร์เซ็นต์ ค่า pH 5.36 อินทรีย์วัตถุ 0.98 เปอร์เซ็นต์ ความจุในการแลกเปลี่ยนประจุบวก 1.8 cmole₍₊₎kg⁻¹

ดินกากแร่หลังบำบัด จากโรงถลุงแร่สังกะสี เป็นดินที่มีเนื้อดินเป็นพวก ดินร่วนปนทรายแป้ง มีกลุ่มอนุภาคของทราย 40 เปอร์เซ็นต์ และกลุ่มอนุภาคทรายแป้ง 58 เปอร์เซ็นต์ ค่า pH 7.8 อินทรีย์วัตถุ 0.45 เปอร์เซ็นต์ ความจุในการแลกเปลี่ยนประจุบวก 1.3 cmole₍₊₎kg⁻¹

ภาพ 2 ดินกากแร่หลังบำบัด จากโรงถลุงสังกะสี บริษัท ผาแดงอินดัสทรี จำกัด
อำเภอเมือง จังหวัดตาก

3.2 การวิเคราะห์พืช

เก็บตัวอย่างพืชแต่ละชนิดในระยะเวลาเดียวกันกับการเก็บตัวอย่างดิน แยกส่วนของราก (root) และส่วนของลำต้นเหนือดิน (shoot) นำไปอบที่อุณหภูมิ 70 องศาเซลเซียส จนแห้ง แล้วนำไปบดให้ละเอียด นำไปวิเคราะห์หาแคดเมียมที่สะสมในพืช ใช้ตัวอย่างพืชอบแห้งแล้ว 0.5 กรัมย่อยด้วยกรดผสม HNO_3 : HClO_4 อัตราส่วน 4 : 1 โดยปริมาตร แล้วนำไปหาแคดเมียมด้วยเครื่อง AAS ก่อนปลูกหญ้าแฝกในกระถางทำการวิเคราะห์แคดเมียมในหญ้าแฝก ซึ่งน้ำหนักสด วัดความสูง เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นก่อนทำการทดลอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS Version 10.00 ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์หาความแปรปรวนสองทางของค่าเฉลี่ย (Two-Way ANOVA) เพื่อหาความแตกต่างของปริมาณโลหะหนักในดินและพืชแต่ละชนิด ทดสอบหาความแตกต่างของแต่ละ Treatment โดยใช้วิธีของ Duncan's new multiple range test (DMRT) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 %

5. สถานที่ในการทำวิจัย

1. ภาควิชาวิทยาศาสตร์การเกษตร และ ภาควิชาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คณะเกษตรศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก

2. แปลงทดลองภาควิชาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6. ระยะเวลาในการทำวิจัย

มกราคม - สิงหาคม 2547

